భారతదేశ చరిత్ర

క్రీ.పూ. 6వ శతాబ్దం నాటి పరిస్థితులు

క్రీస్తు పూర్వం ఆరో శతాబ్దం నాటికి మలివేద కాలం పూర్తయి మహాజనపథ రాజ్యాలు అవతరించాయి. మతపరంగా ప్రపంచాన్ని ప్రభావితం చేసిన జైన, బౌద్ధ మతాలు ఆవిర్భవించాయి. ఇదే కాలంలో భారతదేశంపై పారశీకులు, గ్రీకులు దండెత్తి వచ్చారు.

★ క్రీస్తు పూర్వం 6వ శతాబ్దంలో మూడు ముఖ్య పరిణామాలు చోటు చేసుకున్నాయి.

1. షోడశ మహా జనపథాలు ఆవిర్భవించడం.
2. జైన, బౌద్ధాలు జనించడం.
3. పారశీక, గ్రీకు దండయాత్రలు జరగడం.

★ భారతదేశంలో సింధు నాగరికత కాలాన్ని తొలి పట్టణీకరణగా పేర్కొంటే క్రీ.పూ.6వ శతాబ్దాన్ని లేదా షోడశ మహాజనపథాల కాలాన్ని రెండో పట్టణీకరణ అంటారు.

★ ఈ కాలంలో 16 మహాజనపథాలు ఆవిర్భవించాయి. వాటినే షోడశ మహాజనపథాలు అంటారు.

★ ఉత్తర భారతదేశంలో హిమాలయ పర్వత సానువుల వెంట 15 మహాజనపథాలు ఏర్పడ్డాయి.

★ దక్షిణ భారతదేశంలో ఏకైక జనపథంగా అస్మక ఏర్పడింది.

★ భారతదేశంలో ఏర్పడిన తొలి సామ్రాజ్యంగా మగధ సామ్రాజ్యాన్ని పేర్కొంటారు.

★ మగధ రాజధానులుగా రాజగృహం, వైశాలి, పాటలీపుత్రం ఉండేవి. మగధ తొలి రాజధాని రాజగృహం. దాన్నే గిరివ్రజం అని పిలిచేవారు.

★ పురాణకాలంలో మగధను రిపుంజయుడు (బార్హద్రద వంశం) పాలించేవాడు.

★ రిపుంజయుడిని ఓడించిన బింబిసారుడు హర్యంక వంశాన్ని స్థాపించాడు.

★ బింబిసారుడి బిరుదు సేనీయ.

★ బింబిసారుడు తన ఆస్థానంలో జీవకుడు అనే వైద్యుడిని నియమించాడు.

★ బింబిసారుడిని వధించి అతడి కుమారుడు అజాతశత్రువు రాజ్యానికి వచ్చాడు.

★ అజాతశత్రువు గంగా – శోణ్ నదుల మధ్య పాటలీపుత్రాన్ని నిర్మించాడు.

★ మొదటి బౌద్ధ సంగీతిని అజాతశత్రువు రాజగృహంలో నిర్వహించాడు.

★ అజాతశత్రువు కోసల రాజ్యాన్ని ఆక్రమించి తన రాజ్యంలో కలపడంతో మగధ బలీయమైన రాజ్యమైంది.

★ అజాతశత్రువు లిచ్ఛవులను ఓడించడానికి తన మంత్రి వసకారను వినియోగించాడు.

★ హర్యంక వంశస్థులను పితృ హంతకులు అంటారు.

★ బుద్ధుడికి సమకాలీనుడైన మగధ రాజు బింబిసారుడు.

★ బుద్ధుడి శిష్యుడైన మగధ రాజు అజాతశత్రువు.

★ హర్యంక వంశం అనంతరం మగధను శైశునాగ వంశం పరిపాలించింది.

★ శైశునాగవంశ పాలనను శిశునాగుడు ప్రారంభించాడు.

★ శైశునాగ వంశానికి చెందిన కాలాశోకుడి కాలంలో రెండో బౌద్ధ సంగీతిని వైశాలిలో నిర్వహించారు (కాలాశోకుడిని కకవరిన్ అని కూడా పేర్కొన్నారు).

★ కాలాశోకుడు మగధ రాజధానిని రాజగృహం నుంచి పాటలీపుత్రానికి మార్చాడు.

★ మహాపద్మనందుడు శైశునాగ వంశాన్ని నిర్మూలించి నందవంశ పాలన ప్రారంభించాడు.

★ మహాపద్మనందుడు ఏకరాట్, ఉగ్రసేన లాంటి బిరుదులతో పరిపాలించాడు.

★ నందవంశ చివరి రాజు ధననందుడు.

★ క్రీ.పూ. 321లో చంద్రగుప్తమౌర్యుడు ధననందుడిని ఓడించి మగధను ఆక్రమించాడు.

★ వజ్జి, మల్లి రాజ్యాలు గణతంత్రాలు, అంటే ఎన్నుకున్న పాలకులు ఉన్న రాజ్యాలు.

★ సంస్కృతంలో జన అంటే తెగలు లేదా ప్రజలు, పథం అంటే స్థిరపడిన ప్రాంతం. తెగలు లేదా ప్రజలు స్థిరపడిన ప్రాంతమే జనపథం.

★ షోడశ మహా జనపథాల కాలంలో ఢిల్లీ, అత్రంజిఖేర, కౌశాంబి, పాట్నా, అయోధ్య రాజ్‌గిర్ లాంటి పట్టణాలు అభివృద్ధి చెందాయి.

★ ఉపనిషత్తులు, ధర్మసూత్రాలు, దిగనికాయ, మజ్జనికాయ లాంటి గ్రంథాలను మహాజనపథాల కాలంలో రాశారు.

★ వ్యవసాయం చేసే భూయజమానులను గృహపతి/ గాహపతి అనేవారు.

★ యుద్ధాల్లో బందీలై బానిసలుగా అమ్ముడయ్యే వారిని దాసులు (దస్యులు) అనేవారు.

★ కూలీలను భర్తుకా అని పిలిచేవారు.

★ గృహపతులు (వ్యవసాయదారులు) రాజుకు చెల్లించే పంటలో 1/6వ వంతు పన్నును భాగ అనేవారు.

★ వృత్తి పనివారు రాజుగారి పొలంలో ఒకరోజు ఉచితంగా పనిచేయడం ద్వారా పన్ను చెల్లించేవారు.

★ మహిళలు, బానిసలు, సేవకులకు గణరాజ్య సమావేశాల్లో పాల్గొనే హక్కులేదు.

★ మగధ రాజ్యం దక్షిణ ప్రాంతంలో ఇనుప గనులు అధికంగా ఉండేవి.

★ వజ్జి గణరాజ్యం మగధ రాజ్యానికి ఉత్తర దిక్కులో ఉండేది.

★ నాణేలను ముద్రించడం, ఉపయోగించడం అనేది షోడశ మహాజనపథాల కాలంలోనే ప్రారంభమైంది. వేదకాలంలో నిష్క, శతమాన, కర్షాపణ లాంటి నాణేలను పేర్కొన్నారు.

షోడశ మహాజనపథాలు	రాజధానులు
అంగ	చంపా నగరం
ఛేది	శుక్తిమతి
కురు	ఇంద్రప్రస్థం
మత్స్య	విరాట్‌నగరం
అస్మక	పూతన్ (బోధన్)
కాంభోజ	రాజపురం (అట్టక్)
అవంతి	ఉజ్జయిని
మల్ల	కుశినగరం, పావ
కాశి	వారణాసి
వత్స	కౌశాంబి
పాంచాల	కపిలవస్తు (అహిచ్ఛత్ర)
శూరసేన	మధురా నగరం
గాంధార	తక్షశిల
వజ్జి	మిథిలా నగరం/ మిథిల
మగధ	పాటలీపుత్రం/ రాజగృహం
కోసల	శ్రావస్తి, సాకేత

రచయిత: బొత్స నాగరాజు